

Hallintovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta (HE 100/2022 vp): Asia on saapunut hallintovaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- johtava asiantuntija Tuuli Tuunanen, sisäministeriö
- lainsäädäntösihteeri Heidi Nihtilä, ulkoministeriö
- erityisasiantuntija Emma Rimmanen, Maahanmuuttovirasto
- ylitarkastaja Heli Heikkola, suojelupoliisi
- lakimies Antti Klemola, Kansaneläkelaitos

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto
- Poliisihallitus
- Suomen Kuntaliitto
- Amnesty International, Suomen osasto ry
- Pakolaisneuvonta ry

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi ulkomaalaislakia siten, että kansainvälistä tai tilapäistä suojelua saavien alaikäisten henkilöiden perheenjäsenen ja muun omaisen osalta poistetaan turvattua toimeentuloa koskeva edellytys perheenjäsenen tai muun omaisen oleskeluluvan saamiseksi. Ehdotuksessa esitetään muutettavaksi myös lapsen alaikäisyyden määrittämistä perheenkokoamista koskevilla tilanteilla koskevaa säännöstä Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisun johdosta.

Esityksen tavoitteena on kansainvälistä ja tilapäistä suojelua saavien alaikäisten perustuslaissa ja kansainvälisissä sopimuksissa taatun perhe-elämän suojan ja lapsen edun toteutumisen edistäminen.

Valiokunnan mietintö HaVM 20/2022 vp

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan syksyllä 2022.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Toimeentuloedellytyksen poistaminen

Oleskeluluvan myöntäminen edellyttää ulkomaalaislain 39 §:n 1 momentin mukaan, että ulkomaalaisen toimeentulo on turvattu. Toimeentuloedellytys on oleskeluluvan myöntämisen pääsääntöinen edellytys myös silloin, kun perheenkokoaja on alaikäinen. Toimeentuloedellytyksestä voidaan kuitenkin yksittäisessä tapauksessa poiketa, jos siihen on poikkeuksellisen painava syy tai lapsen etu sitä vaatii. Kansainvälistä suojelua tai tilapäistä suojelua saavien henkilöiden perheenjäsenien ja muiden omaisten osalta toimeentuloedellytyksen soveltamisalaa on lain 114 ja 115 §:ssä rajattu, mutta silloin, kun se tulee sovellettavaksi, se koskee myös alaikäisiä perheenkokoajia.

Esityksessä ehdotetaan ulkomaalaislakia muutettavaksi siten, että edellytystä turvatusta toimeentulosta ei sovelleta, jos perheenkokoajana on kansainvälistä suojelua tai tilapäistä suojelua saanut alaikäinen ja hakijana on hänen perheenjäsenensä (114 §) tai muu omainen (115 §).

Perustuslakivaliokunta on korostanut kiinnittäessään huomiota alaikäisen perheenkokoajan tosiasialliseen mahdollisuuteen täyttää toimeentuloedellytys, että erityisen merkittäväksi muodostuu ulkomaalaislain 39 §:n sääntely mahdollisuudesta poiketa toimeentuloedellytyksestä. Lapsen etu on säännöksessä mainittu erikseen poikkeamisen perusteena (PeVL 27/2016 vp).

Hallintovaliokunnan saaman selvityksen mukaan toimeentuloedellytys ei ole merkittävässä laajuudessa ollut kansainvälistä suojelua saavien huoltajille tehtyjen kielteisten oleskelulupapäätösten peruste, koska toimeentuloedellytyksestä on ratkaisukäytännössä yksittäistapauksellisen harkinnan nojalla poikettu lapsen edun vuoksi laajasti. Valiokunta pitää kannatettavana sitä, että lainsäädäntö saatetaan vastaamaan vakiintunutta ratkaisu- ja oikeuskäytäntöä. Valiokunta katsoo, että toimeentuloedellytyksen poistaminen edistää kansainvälistä suojelua ja tilapäistä suojelua saavien henkilöiden perhe-elämän suojaa ja lapsen etua.

Samalla valiokunta kuitenkin korostaa, että edelleen muut laissa säädetty oleskeluluvan edellytykset, kuten esimerkiksi yleisen järjestyksen, turvallisuuden tai kansanterveyden vaarantamiseen liittyvät seikat, tulee aina selvittää huolellisesti. Samoin valiokunta pitää välttämättömänä, että oleskelulupa voidaan jatkossakin jättää myöntämättä, jos arvioidaan, että tapaukseen liittyvän lapsen hyväksikäyttöä tai perheenyhdistäminen Suomessa olisi muutoin vastoin lapsen etua.

Hallintovaliokunta kiinnittää myös huomiota siihen, että ehdotettu toimeentuloedellytyksen poistaminen voi osaltaan lisätä Suomen houkuttelevuutta turvapaikkamaana ja alaikäisten hyväksikäyttöä maahantulon välineenä. Luvan myöntämisen perusteet on pystyttävä selvittämään riittävän tarkasti ja selvittämiseen on varattava riittävät resurssit. Näin tunnistetaan muun muassa maahantulosäännösten kiertämiseen liittyvät tilanteet. Toisaalta pystytään takaamaan oikeus perhe-elämän jatkumiseen ja lapsen edun toteutumiseen silloin, kun perhesiteet ovat aidot. Oikeus perhe-elämään on turvattu useissa Suomea sitovissa kansainvälisissä sopimuksissa. Valiokunta ko-

Valiokunnan mietintö HaVM 20/2022 vp

rosta, että perheen yhdistämisen helpottamisen ei kuitenkaan pidä missään tilanteissa altistaa tai lisätä alaikäisten hyväksikäyttöä maahantulon välineenä.

Valiokunnan saaman arvion mukaan, mikäli hakemuseriässä ei tapahdu merkittävää muutosta, toimeentuloedellytyksen poistamisen seurauksena myönteisten päätösten määrän voidaan arvioida nousevan korkeintaan noin kymmenellä päätöksellä vuosittain. Ehdotuksen taloudellisten vaikutusten mittakaava on näin arvioiden melko pieni. Valiokunta kuitenkin toteaa, että toimeentuloedellytyksen poistamisen vaikutuksiin liittyy sellaisia epävarmuustekijöitä, kuten esimerkiksi edellä mainittu mahdollinen alaikäisten hyväksikäyttö maahantulon välineenä, että valiokunta pitää tärkeänä, että muutoksen vaikutuksia seurataan tarkoin.

Alaikäisyyden määrittäminen

Ulkomaalaislain 38 §:ssä säädetään lapsen alaikäisyyden määrittämisestä. Esityksessä ehdotetaan, että lapsen perheen yhdistämistä koskevissa tilanteissa edellytys lapsen alaikäisyydestä on jatkossa sidottu perhesidehakemuksen vireilletuloajankohtaan hakemuksen ratkaisuhetken sijaan. Muutoksen taustalla on Euroopan unionin tuomioistuimen 16.7.2020 antama ratkaisu (yhdistetyt tuomiot C-133/19, C-136/19 ja C-137/19).

Edellä mainittu tuomioistuimen tuomio koskee perheen yhdistämisdirektiivin soveltamisalaa ja tilanteita, joissa lapsi on hakijana. Ehdotettu alaikäisyyden määrittämishetkeä koskeva muutos ei kuitenkaan koske tuomioistuimen ratkaisun mukaisesti pelkästään perheen yhdistämisdirektiivin soveltamisalaan kuuluvia tilanteita (esimerkiksi oman maan kansalaiset tai toissijaista suojelua saavat eivät kuulu perheen yhdistämisdirektiivin soveltamisalaan) ja tilanteita, joissa lapsi on oleskeluluvan hakija. Ehdotettu muutos koskee kaikkia tilanteita, joissa lapsi on osapuolena perhesidehakemusprosessissa. Valiokunta pitää muutosta yhdenvertaisuuden näkökulmasta perusteltuna. Ehdotetun muutoksen seurauksena perheenjäsenen oleskeluluvan saaminen ei riipu hakemuksen käsittelyajan pituudesta, joka on voinut johtaa huomattaviin eroihin perheen yhdistämistä koskevien hakemusten käsittelyssä. Valiokunta kuitenkin korostaa, että lapsen alaikäisyys tulee selvittää, mikäli siitä on epäilystä.

Hallintovaliokunnan saaman selvityksen mukaan Euroopan unionin tuomioistuin on 1.8.2022 antamassaan tuomiossa C-279/20 linjannut turvapaikan saaneiden perheenkokoajien osalta, että hakijana olevan lapsen alaikäisyyden määrittämisen kannalta ratkaiseva on se hetki, jolloin perheenkokoaja haki turvapaikkaa. Tuomio on kuitenkin annettu nyt käsiteltävän hallituksen esityksen antamisen jälkeen, jonka johdosta tuomion edellyttämä mahdollinen muutos ei sisälly nyt käsiteltävään hallituksen esitykseen. Saamansa selvityksen perusteella valiokunta katsoo, että asiaan liittyy useita ratkaistavia kysymyksiä ja arvioitavia vaikutuksia, joten asian käsittely vaatii perusteellisemman selvityksen, johon ei nyt valiokuntakäsittelyn yhteydessä ole edellytyksiä ryhtyä. Valiokunta toteaa, että sisäministeriön tulee huolella arvioida tuomion sisältöä ja sen pohjalta valmistella tarvittavat asiaa koskevat lainmuutosehdotukset.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

38 §. Edellytys lapsen alaikäisyydestä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan esityksessä ehdotetun 38 §:n 2 momentti saattaa aiheuttaa ristiriitaisia tulkintoja. Ehdotetulla muotoilulla säännöstä voi tulkita siten, että 2 momenttia sovelletaan aina, kun kyseessä on tilanne, jossa perheenkokoajana toimii kansainvälistä suojelua saanut ilman huoltajaa maahan saapunut alaikäinen. Tällöin kansainvälistä suojelua saaneen yksin maahan saapuneen alaikäisen perheenjäsenen tulee jättää hakemus aina kolmen kuukauden aikarajan sisällä. Samanlaista aikarajaa ei ole pykälän 1 momentissa, jolloin kansainvälistä suojelua saaneiden alaikäisten perheenyhdistämiselle asetetaan tiukemmat edellytykset. Hallintovaliokunnan saaman selvityksen mukaan tämä ei ole ollut muutoksen tarkoituksena, ja valiokunta ehdottaa, että 2 momenttiin lisätään asiaa selventävä tarkennus: "Aikarajan noudattamatta jättäminen ei estä oleskeluluvan myöntämistä, jos se voitaisiin myöntää 1 momentin perusteella."

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Hallintovaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 100/2022 vp sisältyvän lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Valiokunnan muutosehdotukset

Laki

ulkomaalaislain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ulkomaalaislain (301/2004) 38 §, 114 §:n 4 momentti ja 115 §:n 2 momentti, sellaisina kuin ne ovat 38 § laeissa 549/2010 ja 437/2019 sekä 114 §:n 4 momentti ja 115 §:n 2 momentti laissa 505/2016, seuraavasti:

38 §

Edellytys lapsen alaikäisyydestä

Oleskeluluvan myöntäminen perhesiteen perusteella lapselle edellyttää, että lapsi on alaikäinen sinä päivänä, jolloin lapsen oleskelulupahakemus on tullut vireille. Oleskeluluvan myöntäminen lapsen perheenjäsenelle edellyttää, että perheenkokoajana oleva lapsi on alaikäinen sinä päivänä, jolloin perheenjäsenen oleskelulupahakemus on tullut vireille. Oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä on lisäksi, että perheenkokoajalla on oleskelulupa jo asian vireilletulopäivänä.

Valiokunnan mietintö HaVM 20/2022 vp

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään oleskeluluvan myöntämisen edellytyksistä alaikäisen perheenkokoajan perheenjäsenelle, oleskeluluvan myöntäminen kansainvälistä suojelua saaneen ilman huoltajaa tulleen alaikäisen perheenkokoajan perheenjäsenelle edellyttää, että perheenkokoaja on ollut alaikäinen sinä päivänä, jolloin hän jätti kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksensa. Oleskeluluvan myöntäminen edellyttää lisäksi, että oleskelulupahakemus perhesiteen perusteella jätetään kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun perheenkokoaja sai tiedoksi päätöksen kansainvälisen suojelun antamisesta. Aikarajasta voidaan yksittäisessä tapauksessa poiketa, jos siihen on poikkeuksellisen painava syy. **Aikarajan noudattamatta jättäminen ei estä oleskeluluvan myöntämistä, jos se voitaisiin myöntää 1 momentin perusteella.**

114 §

Oleskeluluvan myöntäminen kansainvälistä suojelua tai tilapäistä suojelua saaneen perheenjäsenelle

Tässä pykälässä tarkoitetun oleskeluluvan myöntäminen edellyttää, että ulkomaalaisen toimeentulo on turvattu. Toimeentuloedellytystä ei kuitenkaan sovelleta, jos perheenkokoaja on alaikäinen tai, jos:

1) oleskelulupahakemus perhesiteen perusteella on jätetty kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun:

- a) perheenkokoaja on saanut tiedoksi päätöksen hänelle annetusta turvapaikasta; tai
- b) perheenkokoaja on saanut tiedoksi päätöksen hyväksymisestään Suomeen pakolaiskiintiössä;

2) perheenkokoajan perhe on muodostettu:

- a) ennen perheenkokoajan Suomeen tuloa, jos hänelle on annettu turvapaikka; tai
- b) ennen perheenkokoajan hyväksymistä Suomeen pakolaiskiintiössä; ja
- 3) perheenyhdistäminen ei ole mahdollista sellaisessa kolmannessa maassa, johon perheenkokoajalla tai perheenjäsenellä on erityisiä siteitä.

115 §

Oleskeluluvan myöntäminen kansainvälistä suojelua tai tilapäistä suojelua saaneen muulle omaiselle

Tässä pykälässä tarkoitetun oleskeluluvan myöntäminen edellyttää, että ulkomaalaisen toimeentulo on turvattu. Toimeentuloedellytystä ei kuitenkaan sovelleta, jos perheenkokoaja on alaikäinen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Valiokunnan mietintö HaVM 20/2022 vp

Helsingissä 27.10.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Riikka Purra ps
varapuheenjohtaja Mari-Leena Talvitie kok
jäsen Tiina Elo vihr
jäsen Eveliina Heinäluoma sd
jäsen Hanna Holopainen vihr
jäsen Hanna Huttunen kesk
jäsen Mikko Kärnä kesk
jäsen Mats Löfström r
jäsen Mauri Peltokangas ps
jäsen Juha Pylväs kesk
jäsen Mari Rantanen ps
jäsen Piritta Rantanen sd
jäsen Matti Semi vas
jäsen Heikki Vestman kok
jäsen Heidi Viljanen sd
varajäsen Pihla Keto-Huovinen kok
varajäsen Ben Zyskowicz kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

istuntoasiainneuvos Sanna Helopuro

Valiokunnan mietintö HaVM 20/2022 vp
Vastalause 1

Vastalause 1

Perustelut

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi ulkomaalaislakia siten, että kansainvälistä tai tilapäistä suojelua saavan alaikäisen henkilön perheenjäsenen oleskeluluvan edellytyksenä oleva toimeentuloedellytys poistettaisiin. Näin ollen turvapaikan saaneen, toissijaista suojelua saaneen, kiintiöpakolaisen sekä tilapäistä suojelua saaneen alaikäisen henkilön perheenjäsenen oleskeluluvan edellytyksenä ei enää olisi turvattu toimeentulo. Muutos koskisi myös alaikäisen perheenkokoajan muulle omaiselle myönnettävää oleskelulupaa. Ulkomaalaislain mukaan alaikäisen perheenkokoajan perheenjäsenen on hänen huoltajansa. Ulkomaalaislaissa ei ole määritelty muun omaisen käsitettä. Alaikäisen perheenkokoajan muita omaisia ovat tyypillisesti hänen sisaruksensa ja isovanhempansa.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi myös lapsen alaikäisyyden määrittämistä koskevaa säännöstä perheenyhdistämistä koskevissa tilanteissa Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisun johdosta siten, että alaikäisyyden määrittää oleskelulupahakemuksen vireilletulohetki ratkaisupäivän sijaan perheenyhdistämisdirektiivin alaan kuuluvien ryhmien osalta. Maahanmuuttovirasto tulkitsee jo voimassa olevaa lakia Euroopan unionin tuomioistuimen edellyttämällä tavalla. Hallituksen esityksessä ehdotetaan kuitenkin lisäksi, että muutos ulotetaan kattamaan myös perheenyhdistämisdirektiivin soveltamisalan ulkopuolelle rajatut ryhmät.

Lasten käyttäminen maahantulon välineenä

Toteutuessaan hallituksen esitys tulee luomaan jälleen yhden vetovoimatekijän humanitääriselle maahanmuutolle. Käytännössä tämä tulee näkymään niin sanotun ankkurilapsi-ilmiön yleistymisenä, kun yhä useampi lähettää lapsensa vaaralliselle matkalle saadakseen itse oleskeluluvan helpommin. Huomionarvoista on myös se, että merkittävä osa humanitäärisin perustein Suomeen saapuneista tulijoista on nuoria, joiden todellisesta iästä ei ole minkäänlaista varmuutta. Alaikäisyyden määrittelemisen muuttaminen sekä sen soveltaminen yhä useampaan hakijaryhmään tulee siten kasvattamaan perheenyhdistämisen perusteella tehtyjen oleskelulupien määrää.

Perussuomalaisten valiokuntaryhmän näkemyksen mukaan oleskelulupa tulee voida jatkossakin jättää myöntämättä, jos arvioidaan, että tapaukseen liittyy lapsen hyväksikäyttöä tai perheenyhdistäminen Suomessa olisi muutoin vastoin lapsen etua. Myös asiantuntijalausunnoissa korostettiin, että on varmistuttava, ettei perheenyhdistämisen helpottaminen altista tai lisää alaikäisten hyväksikäyttöä maahantulon välineenä. Erityistä huomiota tulee kiinnittää siihen, että viranomaisien tulee huolehtia hakijoiden henkilöllisyyden selvittämisestä erityisen tarkasti varsinkin silloin, kun hakija on hyvin lähellä täysi-ikäisyyttä.

Myös hallintovaliokunta on mietinnössään (HaVM 4/2004 vp) todennut, että lapsen edun arvioiminen ja lapsen kuuleminen korostuvat ulkomaalaislain mukaisessa päätöksenteossa erityisesti turvapaikka-asioissa ja myönnettäessä oleskelulupia perhesiteen perusteella. Lasta koskevissa ratkaisuissa on keskeistä, että päätöksentekijä selvittää, mikä ratkaisu on juuri kyseessä olevan lapsen edun mukainen. Lapsen etu on aina yksilöllinen ja sidottu lapsen kulloiseenkin elämänti-

Valiokunnan mietintö HaVM 20/2022 vp

Vastalause 1

lanteeseen. Lapsen etu tulee harkita kokonaisuudessaan ottaen huomioon mahdollisuuksien mukaan lapsen toivomukset, mielipiteet ja yksilölliset tarpeet. Alaikäinen on lähtökohtaisesti heikoin osapuoli tilanteissa, joissa aikuisten tai yhteiskunnan edut ovat ristiriidassa lapsen edun kanssa. Viranomaisten tehtävänä onkin valvoa, että lapsen etu toteutuu.

Esityksessä korostetaan voimakkaasti lapsen etua, mutta valitettavasti lapsen edun kokonaisarvioinnin paremmin mahdollistavia säädöksiä ei ole esitetty. Onkin perusteltua kysyä, onko lapsen etu elää vanhempien kanssa, jotka ovat valmiit asettamaan lapsensa alttiiksi moninaisille vaaroille päästäkseen itse siirtolaisiksi korkeamman elintason maahan.

Perussuomalaisten valiokuntaryhmän korostaa, että oleskelulupaa perheenyhdistämisen perusteella ei tule myöntää, jos on aihetta epäillä ulkomaalaisen tarkoituksena olevan maahantuloa tai maassa oleskelua koskevien säännösten kiertäminen.

Vaikutusarviointi puutteellista

Perheenyhdistäminen on jo pitkään ollut suurin maahanmuuton reitti Suomeen. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä toteaa, että esitys tulee toteutuessaan lisäämään humanitääristä maahanmuuttoa entisestään nimenomaan Afrikasta, Lähi-idästä ja Keski-Aasiasta. Suomi on OECD:n surkeimpia epäonnistujia kotouttamisessa, jos tarkastellaan edellä mainittujen ryhmien työllisyysastetta, tukiriippuvuutta, koulumenestystä tai rikollisuutta. Kotoutumisen epäonnistumista alleviivaa myös se, että Suomi on käyttänyt kotouttamiseen huomattavat määrät julkisia resursseja moneen muuhun maahan verrattuna. Edellä mainittujen ongelmien voidaan odottaa ainoastaan pahenevan ja syventyvän, jos heikosti kotoutuvan väestön määrä jatkaa kasvuaan. Hallituksen esityksen mukaan perheenyhdistäminen tukee menestyksestä kotoutumista. Tämä ei valitettavasti ole näkynyt suurimpien humanitäärisin perustein saapuneiden maahanmuuttajaryhmien kotoutumista mittaavissa suureissa.

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä kiinnittää erityistä huomiota hallituksen esityksen puutteelliseen vaikutusarviointiin. Esityksessä tyydytään toteamaan, että on mahdollista, että toimeentuloedellytyksen poistaminen kansainvälistä tai tilapäistä suojelua saavien alaikäisten perheenjäseniltä tai muilta omaisilta saattaisi hieman nostaa perhesiteen perusteella tehtyjen hakemusten määriä. Esityksessä ei siten myöskään ole arvioitu yhteiskunnalle varmuudella koituvia taloudellisia kustannuksia tai muita lisääntyneen maahanmuuton yhteiskunnalle aiheuttamia lieveilmiöitä, kuten kasvanutta rikollisuutta.

Asiantuntijalausunnossakin on kiinnitetty huomiota siihen, että jos toimeentuloedellytysten vaatimuksesta luovutaan, on muutoksen vaikutuksia seurattava ja arvioitava sen mahdollista vaikutusta toimia vetovoimatekijänä. Edelleen huomiota tulee kiinnittää siihen, että esityksen taloudellisia vaikutuksia tulisi selvittää tarkemmin niin valtiontalouden kuin kuntataloudenkin näkökulmasta ottaen huomioon esimerkiksi toimeentulotukimenojen muutokset. Asiantuntijalausunnosta ilmenee, että perustoimeentulotuen, työttömyysetuuden ja asumistukien saajissa korostuvat ne kansalaisuusryhmät, joita perheenyhdistämisen helpottaminen koskettaa. Sisäministeriökin on tuonut lausunnossaan esille, että viime kädessä todelliset taloudelliset vaikutukset ovat täysin sidoksissa muun muassa siihen, kuinka hyvin henkilöt työllistyvät. Esimerkiksi työllisyysaste on kuitenkin humanitäärisin perustein saapuneilla maahanmuuttajilla tyypillisesti alhainen. Perus-

Valiokunnan mietintö HaVM 20/2022 vp
Vastalause 1

suomalaisten valiokuntaryhmän näkemyksen mukaan lisääntyneen maahanmuuton vaikutuksia tulisi arvioida nykyistä huomattavasti laajemmin ja monipuolisemmin nimenomaan vastaanottavan yhteiskunnan näkökulmasta.

Hallituksen esityksen mukaiset muutokset ulkomaalaislakiin tulisivat toteutuessaan lisäämään humanitääristä maahanmuuttoa maista, joista saapuvien tulijoiden kotoutumisennuste on käytettävissä olevan tiedon varassa heikko tai jopa olematon. Tämä ei ole hallitun maahanmuuton edistämistä, joka toisi helpotusta kestävyysvajeen kaltaisiin ongelmiin. Esityksellä on päinvastoin toteutuessaan erittäin merkittäviä negatiivisia ja kauaskantoisia vaikutuksia julkistalouteen sekä koko yhteiskuntaan.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotus hylätään.

Helsingissä 27.10.2022

Riikka Purra ps
Mauri Peltokangas ps
Mari Rantanen ps

Valiokunnan mietintö HaVM 20/2022 vp

Vastalause 2

Vastalause 2

Perustelut

Hallituksen esityksessä eduskunnalle ulkomaalaislain muuttamisesta (HE 100/2022 vp) esitetään, että kansainvälistä tai tilapäistä suojelua saavien alaikäisten henkilöiden perheenjäsenen ja muun omaisen osalta poistetaan turvattu toimeentuloedellytys perheenjäsenen tai muun omaisen oleskeluluvan saamiseksi. Lisäksi esitetään muutettavaksi lapsen alaikäisyyden määrittämistä koskevaa säännöstä perheenkokoamista koskevissa tilanteissa.

Kokoomus katsoo, että laissa määritetyt toimeentuloedellytykset ovat keskeinen osa Suomen humanitaarisen maahantulon perheenyhdistämistä koskevaa säännöstöä. On oikein ja perusteltua, että viranomaisilla on harkintavalta ja -vastuu arvioida, onko lapsen edun mukaista vaatia perheenkokoajalta turvattua toimeentuloa vai ei. Nykytilanne on peräisin vuodelta 2016, jolloin kokoomuslaisen sisäministerin esityksestä eduskunta lisäsi ulkomaalaislakiin säädökset toimeentuloedellytyksistä myös alaikäisten kohdalle. Tarkoituksena oli myös estää niin sanottua "ankkurilapsi-ilmiötä", jota laki on torjunut. Näistä syistä kokoomus ei kannata hallituksen esitystä (HE 100/2022 vp) ulkomaalaislain muuttamisesta.

On valitettavaa, että lakiehdotuksen taloudellisia vaikutuksia eikä laajempia vaikutuksia lapsen oikeuksien toteutumiseen ole arvioitu uskottavasti. Valiokunnan kuulemisissa nousi perusteltu huoli siitä, että toimeentuloedellytyksen poistaminen alaikäiseltä perheenkokoajalta mahdollistaa juuri niin sanotun "ankkurilapsi-ilmiön". Eli toimeentuloedellytystä kierrettiisiin lähettämällä ensin alaikäinen yksin kohdemaahan ja perheenjäsen ja muu omainen seuraisi vasta tämän jälkeen. Tämä voisi luoda humanitaarisperusteiseen maahantuloon vetovoimatekijän, joka vaikuttaisi pahimmillaan jopa lapsen oikeuksien loukkauksiin. Tähän "alaikäisten hyväksikäyttöä maahantulon välineenä" huomiota peräänkuulutti valiokunnalle antamassaan lausunnossaan myös poliisihallitus.

Kokoomus painottaa, että lapsen oikeuksien turvaaminen on tärkeää kaikissa tilanteissa. Alaikäisten suojelemiseksi on olennaista puuttua nykyistä määrätietoisemmin mm. vuosittain suuren määrän lapsia hengenvaaraan asettavien, Eurooppaan suuntautuvaan turvapaikanhakuun kytkeytyvien ihmissalakuljettajien toimintaan. Huomautamme myös, että jo nykyisin pohjalta toimeentuloedellytys käytännössä väistyy niissä tilanteissa, joissa lapsen etu sitä edellyttää. Näistä syistä emme kannata esitettyä toimeentuloedellytyksen poistamista alaikäiseltä perheenkokoajalta, vaan esitämme tältä osin oikeustilan pysyttämistä nykyisellään.

Isossa kuvassa olemme pettyneitä siihen, ettei hallitus ole koko vaalikauden aikana halunnut tehdä tarvittavia toimia Suomen humanitaarisen maahanmuuton valuvikojen korjaamiseksi. Sen sijaan hallitus on lisännyt Suomen ei-toivottuja vetovoimatekijöitä. Kokoomus katsoo, että turvapaikat on ohjattava haavoittuvimmassa ja hädänalaisimmassa asemassa oleville, apua todella tarvitseville. Kaikenlainen järjestelmän väärinkäyttö on estettävä. Rajojen ylittämiseen ja turvapaikan hakemiseen kohdemaan sisällä perustuva mekanismi on minimoitava ja siirryttävä kaikkein hädänalaisimpien valikointiin mahdollisimman läheltä lähtömaita.

Valiokunnan mietintö HaVM 20/2022 vp
Vastalause 2

Suomessa uusintahakemusten tekemisen edellytyksiä on kiristettävä siten, että hakemuksen uusiminen on mahdollista vain hyvin poikkeuksellisissa tapauksissa erityisin perustein. Pysyvä oleskelulupa on myönnettävä vain henkilölle, jotka ovat opiskelleet tai tehneet työtä Suomessa ja jotka eivät uhkaa yhteiskunnan yleistä turvallisuutta ja järjestystä. Kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneet on palautettava lähtömaihin nopeasti. Kotoutumispolitiikassa on siirryttävä tulijan oikeuksia painottavasta järjestelmästä kotoutujan vastuita ja velvollisuuksia painottavaan järjestelmään.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotus hyväksytään muutoin valiokunnan mietinnön mukaisena paitsi 114 §:n 4 momentti ja 115 §:n 2 momentti muutettuina. (Vastalauseen muutosehdotukset)

6 luku

Kansainvälinen suojelu

114 §

Oleskeluluvan myöntäminen kansainvälistä suojelua tai tilapäistä suojelua saaneen perheenjäsenelle

Tässä pykälässä tarkoitetun oleskeluluvan myöntäminen edellyttää, että ulkomaalaisen toimeentulo on turvattu. Toimeentuloedellytystä ei kuitenkaan sovelleta, jos ~~perheen kokoaja on alaikäinen tai~~, jos:

115 §

Oleskeluluvan myöntäminen kansainvälistä suojelua tai tilapäistä suojelua saaneen muulle omaiselle

Tässä pykälässä tarkoitetun oleskeluluvan myöntäminen edellyttää, että ulkomaalaisen toimeentulo on turvattu. Toimeentuloedellytystä ei kuitenkaan sovelleta, jos ~~perheen kokoaja on alaikäinen~~ oleskelulupa myönnetään Suomeen yksin tulleen alaikäisen lapsen ulkomailla olevalle alaikäiselle sisarukselle, jos sisarukset ovat asuneet yhdessä ja jos heidän vanhempansa eivät ole elossa tai näiden olinpaikka on tuntematon.

Valiokunnan mietintö HaVM 20/2022 vp
Vastalause 2

Helsingissä 27.10.2022

Mari-Leena Talvitie kok
Heikki Vestman kok
Ben Zyskowicz kok
Pihla Keto-Huovinen kok